

КРИКУНОВА В.М.

канд. екон. наук, доц.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Стрітенська, 23, м. Херсон, Україна, 73006

E-mail: krykunova_vm@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-5710-8029

ЖОСАН Г.В.

канд. екон. наук

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Стрітенська, 23, м. Херсон, Україна, 73006

E-mail: epp89@ukr.net

ORCID: 0000-0002-3577-6701

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ

Актуальність. Посилення антропогенного впливу на екологічну складову зовнішнього середовища підприємницької діяльності спричинило не лише загрозу незворотних наслідків для якості природних ресурсів і самого середовища існування, а й критичні соціально-економічні наслідки на макро- та мікрорівні. Це зумовило необхідність включення екологічного вектору в модель економічного зростання, інтеграції економічної та екологічної складових розвитку економічних систем. Врахування екологічних аспектів економічної діяльності передбачає реалізацію певної екологічної політики, найбільш дієвими інструментами якої є різноманітні економічні засоби.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження сучасної практики застосування економічних важелів «зеленого» зростання, масштабів і напрямів впровадження у різних країнах. Отримані результати мають значення в теоретичній та прикладній площині і можуть бути використані для наукових цілей і при реалізації стратегії «зеленого» розвитку економіки України.

Результати. У структурі екологічних податків у статистичній базі ОЕСР виокремлюють податки на паливно-енергетичні ресурси, податки на авто-транспортні послуги та інші податки (на обмежені або оцінені викиди у повітря і воду; на речовини, які руйнують озоновий шар; витрати на менеджмент відходів та шуму; витрати на менеджмент водних і земельних ресурсів, біорізноманіття, дикої природи та рибних запасів). У 2016 р. максимальна частка податків на паливно-енергетичні ресурси має місце в Італії – 2,83% ВВП, транспортних податків та інших – в Данії (1,56% та 0,22% ВВП, відповідно). Ринкові дозволи використовуються для розподілу прав на викиди або на експлуатацію ресурсів. На сьогодні практикують більше 100 систем ринкових дозволів у більш як 33 країнах. У 2018 р. до державного бюджету України надійшло 2,3 млрд грн сплаченого екологічного податку (за забруднюючі викиди, скиди і розміщення відходів). В цілому ці доходи становили 0,32% податкових надходжень. Детальніший аналіз виявив, що зростання обсягів екологічних податків супроводжувалося скороченням викидів в цілому, проте у їх складі позитивну динаміку виявили викиди стаціонарних джерел забруднення, тоді як викиди від пересувних суттєво скоротилися, що й зумовило загальну від'ємну динаміку.

Висновки. В Україні має місце невідповідність між нагальними потребами еколого-економічного розвитку і недосконалістю використовуваних інструментів і форм управління, економічних стимулів до раціонального природокористування, а також відсутність єдиного обліку виданих (переоформлених) дозволів на викиди, що призводить до втрати контролю за обсягами викидів забруднюючих речовин. В розвинутих країнах спостерігається зростання значення стимулюючого впливу економічних інструментів екологічного регулювання на розвиток економіки та підприємництва. Саме вони сприяють забезпеченню відповідності між вартістю виробленої продукції і природних ресурсів, відшкодуванню витрат, спричинених шкодою, завданою навколишньому природному середовищу, компенсації екологічних збитків безпосереднім забруднювачем.

Ключові слова: зелене зростання, екологічний податок, система заміщення заставної вартості.

KRYKUNOVA V.M.

Ph. D., Economics, Associate professor

Kherson State Agrarian University

Stritenska St., 23, Kherson, Ukraine, 73006

E-mail: krykunova_vm@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-5710-8029

ZHOSAN H.V.
Ph. D., Economics
Kherson State Agrarian University
Stritenska St., 23, Kherson, Ukraine, 73006
E-mail: enn89@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3577-6701

THE FOREIGN EXPERIENCE OF GREEN GROWTH ECONOMIC TOOLS IMPLEMENTATION

Topicality. The increase of anthropogenic impact on the ecological component of the entrepreneurship environment has caused both the threat of irreversible consequences for the natural resources quality and for the very environment of existence, and the critical socio-economic consequences at the macro and micro levels. This led to the including of ecological vector to the economic growth model, the integration of economic and environmental components of economic systems development. To take into account the ecological aspects of economic activity the specific environmental policy with various economic tools is to be developed and implemented.

Aim and tasks. The purpose of the article is to study the current practice of "green" growth economic tools use, scale and directions of their implementation in different countries. The results obtained are important in the theoretical and applied area and can be used for scientific purposes and when implementing the strategy of "green" growth of the Ukrainian economy.

Results. Environmentally related taxes represent about a third of the instruments in the PINE database. The OECD tax bases covered include energy products (including vehicle fuels), motor vehicles and transport services, measured or estimated emissions to air and water, ozone depleting substances, certain non-point sources of water pollution, waste management and noise, management of water, land, soil, forests, biodiversity, wildlife and fish stocks. In 2016, the highest share of taxes on energy resources takes place in Italy – 2.83% of GDP, transport taxes, and others – in Denmark (1.56% and 0.22% of GDP, respectively). Tradable permits are used to allocate emission or resource exploitation rights. Today more than 100 different tradable permit systems are operating in more than 33 countries. In 2018, the state budget of Ukraine received 2.3 billion UAH of environmental tax (for polluting emissions, discharges and disposal of waste). In general, these revenues account for 0.32% of tax revenues. A more detailed analysis showed that the growth of environmental taxes was accompanied by emission reductions in general. At the same time there is a positive dynamic of the emissions from stationary sources of pollution, while emissions from vehicles decreased significantly, that led to a general negative dynamic.

Conclusion. In Ukraine, there is a discrepancy between the urgent needs of ecological and economic development and the imperfection of the tools and forms of management used, the economic incentives for rational use of nature. The lack of general list of issued (re-issued) emission permits results in the loss of control over the volume of emissions. In developed countries, the environmental regulation economic tools' stimulating importance for the development of economy and entrepreneurship is growing. They that help ensure the correspondence between production price and natural resources costs, the reimbursement of expenses caused by damage to the environment, compensation of environmental damage by the direct pollutant.

Key words: green growth, environmentally related taxes, fees and charges, deposit-refund system.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Економічна діяльність нерозривно і безпосередньо пов'язана із залученням природних ресурсів до виробничого процесу і впливом на довкілля. Високі темпи економічного зростання і науково-технічного прогресу означають інтенсивне використання природних ресурсів, що водночас супроводжується неспроможністю ринкового механізму виключити негативні наслідки для окремих суб'єктів та суспільства в цілому. У цій сфері відбуваються суттєві зрушення, що відображають формування екологічно свідомого виробництва і споживання, індуковане, зокрема, застосуванням системи економічних інструментів, спрямованих на раціональне природокористування та коригування негативних екстерналій.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Концептуальні засади теорії «зеленого» розвитку як такого висвітлені у низці праць [6; 8; 18]. Дослідження проблеми ефектів переливу у сфері природокористування подане у роботах [20]. Зарубіжними та вітчизняними науковцями розглянуто використання окремих економічних важелів екологічної політики у ретроспективі та сучасні практики їх застосування [15; 16], національну специфіку [2; 9], інституційні засади [1; 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувати сучасні тенденції використання економічних інструментів екологічного регулювання, динаміку обсягу

надходжень від податків на довкілля в різних країнах, а також стан розвитку сфери екологічного оподаткування в Україні.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасної практики застосування економічних важелів «зеленого» зростання, масштабів і напрямів впровадження у різних країнах. Це дозволить визначити основні завдання розвитку досліджуваного пулу економічних інструментів екологічної політики в Україні з огляду на внутрішню специфіку, участь у світовому господарстві та розв'язанні глобальних проблем.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Зелена реструктуризація економіки може принести безліч позитивних результатів, таких як підвищення продуктивності праці і рівня інновацій, створення нових робочих місць і ринків, а також додаткові бюджетні надходження. Більш того, при забезпеченні стійкості до змін клімату, безпеки водних і енергетичних ресурсів, адекватного функціонування екосистем, тобто при досягненні екологічних цілей зеленого зростання, знижується ймовірність різких екологічних змін, здатних викликати економічні і соціальні потрясіння. З метою забезпечення переходу на новий курс розвитку, відповідні ринкові умови мають стати результатом реалізації заходів економічної політики, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності і припливу інвестицій, запровадження методів сталого управління природним капіталом і вилучення високих прибутків для фінансування довгострокових цілей.

Реалізація концепції в частині інтерналізації зовнішніх ефектів і/або компенсації витрат «третьох осіб», пов'язаних із наслідками забруднення довкілля, споживання екологічно забруднених продуктів тощо ґрунтується на використанні системи інструментів. Одна із загальноприйнятих і найчастіше використовуваних класифікацій передбачає їх поділ на адміністративні (встановлення нормативів та обмежень щодо забруднення довкілля, позбавлення права виробляти певний товар, поки фірма не забезпечить запровадження екологічно чистих технологій тощо) та економічні (ринкові) важелі.

Від початку 1970-х рр. значення економічних методів і засобів підвищилося, кількість заявок на контроль забруднення середовища і менеджмент природних ресурсів суттєво зростає, урізноманітнилися інструменти політики та інші типи економічних інструментів (наприклад, з'явилися системи повернення заставної вартості, різні податки та обов'язкові платежі). Сучасний економічний інструментарій екологічного регулювання містить широкий діапазон засобів: страхування видів діяльності відповідно до характеру їх природокористування; санкції (штрафи за порушення екологічного законодавства); маркетабельні дозволи (екологічні квоти, ліміти та інші природоохоронні норми на допустимі рівні забруднення, які є предметом купівлі-продажу); компенсаційні виплати реципієнтам за поліпшення якості середовища шляхом технологічного оновлення, досягнення в галузі раціонального використання природних ресурсів; цінове програмування розширення екологічно орієнтованих секторів ринку та екологічної поведінки підприємств; цінове стимулювання вітчизняного виробництва екотехніки, екологічних і «зелених» товарів; податкові пільги орієнтовані на позитивну мотивацію щодо природозберігаючої діяльності; платежі і податки за викиди (скиди) шкідливих речовин в атмосферу, водні джерела, ґрунт, складування (захоронення) шкідливих речовин у природних ландшафтах (коригувальні податки, відомі в економічній теорії як податки Пігу); пільгові кредити і позики; субсидії (дотації, гранти), що спрямовуються на реалізацію державних міжнародних екологічних проектів, організацію та фінансування НДДКР, формування екологічної інфраструктури.

Податки, субсидії та інші економічні інструменти продукують важливі ринкові сигнали, що впливають на поведінку виробників і споживачів. Вони трансформують витрати і вигоди, пов'язані із довкіллям, у складові бюджетів фірм і домогосподарств через підвищення (або зниження) ціни продукту чи послуги, забезпечуючи інтерналізацію використання природних ресурсів або емісію (викиди) забруднюючих речовин у рішення, що їх приймають фірми і домогосподарства. Саме економічні важелі виявляють високу ефективність з точки зору затрат у досягненні цілей у сфері довкілля, наприклад, щодо боротьби із забрудненням повітря, змінами клімату та захисту біорізноманіття [15].

Податки (taxes) та збори (fees, charges), пов'язані із довкіллям, збільшують витрати на забруднюючі продукти або на певну діяльність, і як наслідок, перешкоджають їх споживанню або виробництву, не залежно від того, чи спрямовані вони були на це. Відповідно до бази оподаткування, їх поділяють на податки за забруднення і податки на продукт. При цьому оподаткування викидів двоокису вуглецю та інших парникових газів у країнах ОЕСР та інших розвинутих країнах набирає все більшої популярності, хоча в їх структурі явні податки на викиди вуглецю все ще відіграють незначну роль у порівнянні з акцизами на енергетичні продукти. Вперше вуглецеві податки були

запроваджені у Фінляндії (1990 р.), Норвегії та Швеції (1991 р.), Данії (1994 р.). Такі податки забезпечують цінові сигнали, які індукують реакцію ринку в цілому в масштабах економіки. Вони заохочують виробництва переходити на технології з низьким рівнем викидів парникових газів шляхом удосконалення технологічних процесів або завдяки переходу на низьковуглецеві замітники. На сьогодні екологічні податки становлять близько третини бази економічних інструментів екологічної політики та об'єднують більше 1400 податків у різних країнах. Відносні показники надходжень від податків на довкілля при цьому різняться у країнах ОЕСР: їхня частка у ВВП у 2016 р. коливається від 0,66% до ВВП у США до 4,00% у Данії (табл. 1) [14]. Динаміка індикатора порівняно з 1994 р. є різноспрямованою, що пояснюється варіацією темпів росту ВВП. Щодо частки аналізованих податків у загальній сумі податкових надходжень, то найвища – 12,97% – належить у 2016 р. Туреччині, це удвічі більше рівня 1994 р. Найнижчий показник для досліджуваних країн належить США – 2,56%.

Таблиця 1

Податкові надходження від екологічних податків у країнах ОЕСР

Країна	У % до ВВП		У % до податкових надходжень	
	1994 р.	2016 р.	1994 р.	2016 р.
Австралія	2,49	1,77	9,05	6,43
Австрія	2,22	2,71	5,37	6,42
Бельгія	2,41	2,16	5,66	4,89
Велика Британія	2,56	2,43	8,52	7,41
Данія	4,07	4,00	8,74	8,71
Ізраїль	2,83	2,94	7,99	9,45
Ірландія	3,15	1,53	9,18	6,64
Ісландія	3,29	1,91	10,75	5,31
Іспанія	2,14	1,84	6,69	5,51
Італія	3,56	3,54	9,20	8,29
Канада	1,63	1,09	4,67	3,50
Корея	1,69	2,60	8,94	10,56
Нідерланди	3,38	3,48	8,41	8,93
Німеччина	2,38	1,90	6,57	5,05
Норвегія	3,36	2,27	8,40	6,00
Португалія	3,31	2,59	11,51	7,54
США	1,03	0,66	3,91	2,56
Туреччина	1,08	3,28	6,69	12,97
Фінляндія	2,81	3,12	6,19	7,06
Франція	2,32	2,20	5,47	4,89
Швейцарія	1,55	1,56	6,26	5,69
Швеція	2,70	2,22	6,06	5,08
Японія	1,64	1,35	6,44	4,48
Австралія	2,49	1,77	9,05	6,43

Європейська комісія визначає екологічні податки як всі податки, база стягнення яких чинить специфічний негативний вплив на навколишнє середовище. Екологічні податки поділяють на сім груп за сферами використання: енергетичні податки, транспортні податки, плата за забруднення (емісія забруднюючих речовин в атмосферу і викиди у водні басейни), плата за розміщення відходів на звалищах та їх переробку, податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін (руйнування озонового шару), податок на шумовий вплив, плата за використання природних ресурсів. Найбільш поширеними в країнах ЄС є енергетичні і транспортні податки, на які припадає, відповідно, близько 70% і 20% від загальної величини екологічних податків.

У структурі екологічних податків у статистичній базі ОЕСР виокремлюють податки на паливно-енергетичні ресурси, податки на авто-транспортні послуги та інші податки (на обмежені або оцінені викиди у повітря і воду; на речовини, які руйнують озоновий шар; витрати на менеджмент відходів та шуму; витрати на менеджмент водних і земельних ресурсів, біорізноманіття, дикої

природи та рибних запасів) (рис. 1). За результатами компаративного аналізу, у структурі податкових надходжень у 2016 р. максимальна частка податків на паливно-енергетичні ресурси має місце в Італії – 2,83% ВВП, транспортних податків та інших – в Данії (1,56% та 0,22% ВВП, відповідно) [14].

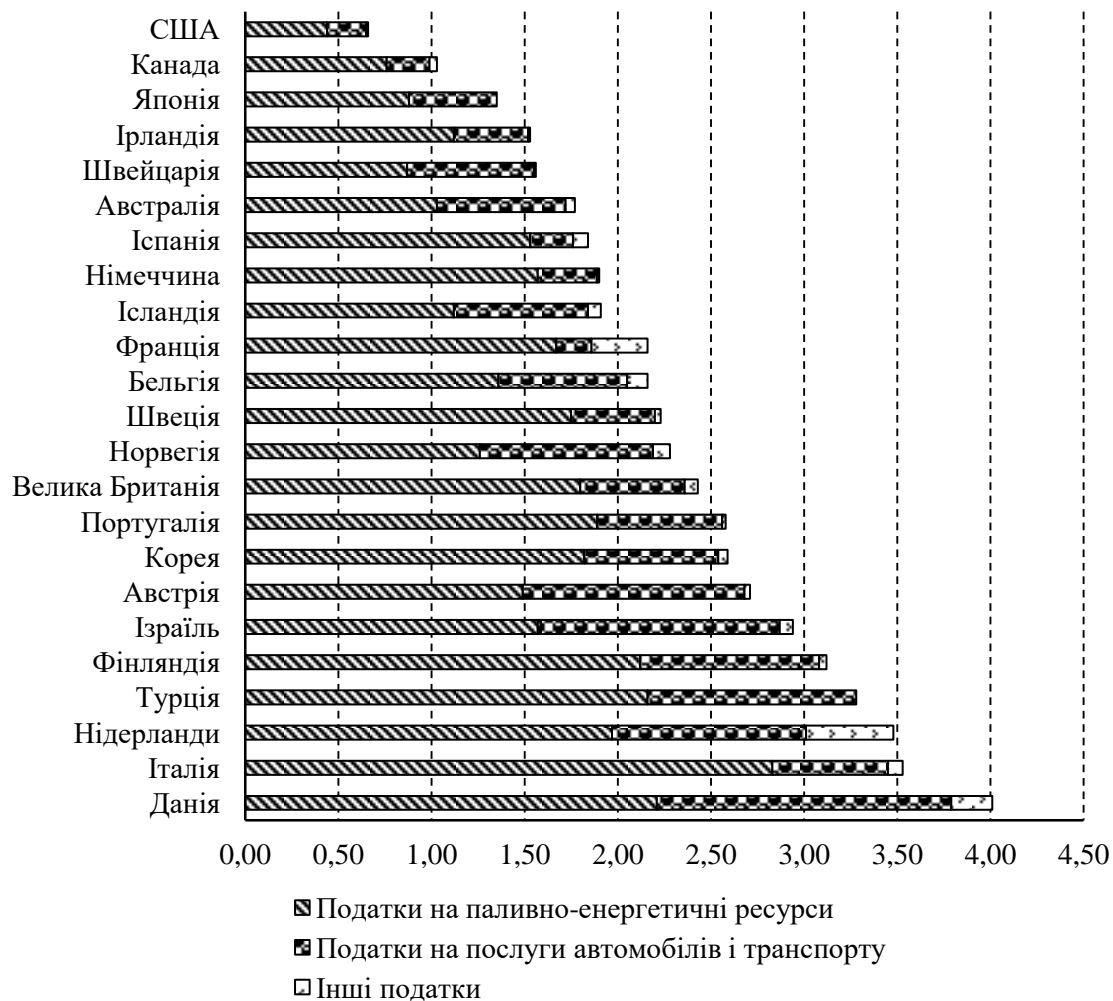

Рис. 1. Структура надходжень від податків, пов'язаних з довкіллям, % до ВВП, 2016 р.

Збори є обов'язковими платежами на користь уряду, що передбачають певну пропорційну зворотну компенсацію, тоді як податки визначають як обов'язкові невідшкодовувані платежі, що мають бути сплачені без очікування отримати щось натомість. Наприклад, платіж за стічні води, що визначається обсягом спожитої води є збором, а платіж за стічні води в залежності від обсягу спричиненого забруднення класифікують як податок. У базі даних ОЕСР зафіксовано 530 зборів у 49 країнах.

Ринкові дозволи використовуються для розподілу прав на викиди або на експлуатацію ресурсів. Вони спрямовані переважно на пом'якшення наслідків кліматичних змін, забруднення повітря, дефіциту води та надмірного вилову риби. На сьогодні практикують більше 100 систем ринкових дозволів у більш як 33 країнах. На 2013-2020 рр. в ЄС встановлено річне обмеження викидів на рівні 1,950 млрд т CO₂ (42 % викидів країн ЄС), і ця величина щорічно зменшується на 1,74 %, а до 2021 р. планується щорічне її зниження на рівні 2,2 % [2].

Система заміщення заставної вартості (а deposit-refund system) встановлює додаткову плату (у складі ціни) за продукти – потенційні забруднювачі. При уникненні забруднення, повертаючи товари або їхні залишки, споживач отримує додаткову плату назад. Системи повернення застави не обмежуються пляшками: вони також охоплюють свинцево-кислотні акумулятори, транспортні засоби або вживані шини. Перші схеми повернення вартості банок з-під газованої води були запроваджені у 1799 р., першу цілісну систему введено у формі рахунків за пляшку в Орегоні у 1971 р. Систем

поверення заставної вартості нині функціонує близько 60 на національному рівні і 16 на субнаціональному рівні в цілому у 29 країнах.

Субсидія є екологічно мотивованою, якщо вона зменшується безпосередньо або опосередковано використання того, що має доведений, специфічний негативний вплив на навколишнє середовище. Вона може набувати різних форм: звільнення від ПДВ при купівлі електромобілів, тарифи на виробництво відновлюваної енергії, податкова знижка на кредити на екологічно відповідальні інвестиції або надання громадськості коштів на реалізацію природоохоронних проєктів. Такі субсидії охоплюють урядові виплати виробникам, пільгові податкові процедури, гранти, субсидовані кредити, кредитні гарантії тощо. На даний час база ОЕСР містить інформацію про більш ніж 900 субсидій, які є екологічно мотивованими в 53 країнах. Яскравим прикладом такої субсидії є скорочення податків на «чисті» інвестиції, запроваджене у Нідерландах у сфері енергетики у 1997 р. з метою зменшення первісних інвестиційних витрат інвестування в новітні енергозберігаючі та енерговідновлювальні технології. Фірми, що інвестують в них, отримують знижку на оподатковуваний прибуток, що зменшує потребу у фінансуванні.

Податкова система в Україні зазнала суттєвих змін із прийняттям Податкового кодексу, що стосувалися, зокрема концептуальної переорієнтації на стимулювання екологічного напрямку сталого розвитку [13]. В Податковому кодексі подано таке визначення екологічного податку – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів в атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. У 2018 р. до державного бюджету України надійшло 2,3 млрд грн сплаченого екологічного податку (у тому числі, надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення 51,3%, надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти 3,2%, надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини 22,9%, екологічний податок, який сплачують за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк 22,7%) [3; 4]. В цілому ці доходи становили 0,32% податкових надходжень. Обсяг надходжень перевищив обсяг попереднього року на 31,6%. Відповідні показники склали у 2017 р. 1,7 млрд грн (структура – 29,8%, 1,7%, 11,8%, 56,7%). Безпосереднє порівняння із показниками європейських країн унеможливлено через неповне відображення всіх видів податків на довкілля.

Ставки екологічного податку з викидів в атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти збільшувалися у 2016 р. (на 26,7 %) та у 2017 р. (на 12,0 %). Проте при підвищенні у 2016 р. порівняно з 2015 р. обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 8,4% надходження податку збільшилися в 2,5 рази, в 2017 р. надходження зменшилися на 17,3 відсотка. З 01.01.2019 р. ставка екоподатку за викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення становитиме 10 грн (замість 0,41 грн у 2018 р.). Близько 75% податкових надходжень екологічного податку за викиди в атмосферне повітря припадає на 10 найбільших платників, серед яких – ПАТ «ДТЕК Західенерго», ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «Центренерго», ПАТ «Донбасенерго» [5].

Детальніший аналіз виявив, що зростання обсягів екологічних податків супроводжувалося скороченням викидів в цілому, проте у їх складі позитивну динаміку виявили викиди стаціонарних джерел забруднення, тоді як викиди від пересувних суттєво скоротилися, що й зумовило загальну від'ємну динаміку (табл. 2). Вітчизняні металургійні комбінати, цементні заводи та інші підприємства переключилися на дешевші, але менш екологічні енергоресурси (зокрема, кокс), на використання пиловугільного вдування, тощо. Ці заходи забезпечили економію операційних витрат і водночас збільшили обсяги забруднення повітря двоокисом вуглецю та іншими парниковими газами [11; 12].

Наведені дані засвідчують недостатню ефективність державного механізму екологічного регулювання в Україні. Це пояснюється невідповідністю між нагальними потребами еколого-економічного розвитку і недосконалістю використовуваних інструментів і форм управління, економічних стимулів до раціонального природокористування. Відсутність здійснення Мінприроди єдиного обліку виданих (переоформлених) дозволів на викиди також призводить до втрати контролю

за обсягами викидів забруднюючих речовин, що часто спричиняє зловживання неефективними з точки зору екології технологіями.

Таблиця 2

Економічні показники природокористування в Україні

Показник	Роки						
	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Викиди забруднюючих речовин – всього, тис. т	6678,0	6821,1	6719,8	5346,2	4521,3	4264,2	...
% до попереднього року	-	102,1	98,5	79,6	84,6	94,3	X
Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, тис. т	4131,6	4335,3	4295,1	3350,0	2857,4	3078,1	2584,9
Викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення, тис. т	2546,4	2485,8	2424,7	1996,2	1663,9	1186,1	...
Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища у фактичних цінах, млн грн	13128,0	20514,0	20377,8	21925,6	24591,1	32488,7	31492,0
% до попереднього року	-	156,3	99,3	107,6	112,2	132,1	96,9

Висновки та перспективи подальших досліджень. В розвинутих країнах спостерігається зростання значення стимулюючого впливу економічних інструментів екологічного регулювання на розвиток економіки та підприємництва. Саме вони сприяють забезпеченню відповідності між вартістю виробленої продукції і природних ресурсів, відшкодуванню витрат, спричинених шкодою, завданою навколишньому природному середовищу, компенсації екологічних збитків безпосереднім забруднювачем. Наразі нагальною є потреба у подальшому вивченні провідного зарубіжного досвіду екологічного регулювання та можливостей його адаптації до умов вітчизняної економіки. Масштабною залишається також проблема ухилення від відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю, через нерозвиненість та певну суперечливість неформальних інституційних чинників сталого розвитку, оскільки правила та звичаї ведення бізнесу у вітчизняній економіці не завжди збігаються із нормами законодавства та очікуваннями суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галушкіна Т. П. Формування інституту екологічних податків [Електронний ресурс]: / Т. П. Галушкіна, Л. А. Кравцова // Економічні інновації. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – №44. – С. 57-65 URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/66973/07-Galushkina.pdf?sequence=1>
2. Європейська система торгівлі викидами та перспективи впровадження системи торгівлі викидами в Україні. Аналітичний документ [Електронний ресурс]: / Експертно-дорадчий центр «Правова аналітика» URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/449/files/webetsinukraine2018ualayout.pdf>
3. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2017 рік. Розділ 1 Доходи [Електронний ресурс]: URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/ricniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik>
4. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2018 рік. Розділ 1 Доходи [Електронний ресурс]: / Державна казначейська служба України URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/ricnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2018-rik>
5. Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади в частині контролю за повнотою і своєчасністю надходження екологічного податку з викидів у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти [Електронний ресурс]: / Рахункова палата. Київ, 2018. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16756304/Zvit_10-3_2018.pdf?subportal=main
6. Курс на зелене зростання [Електронний ресурс] // Брошура підготовлена для наради

Ради ОЕСР на рівні міністрів, 25-26 травня 2011 г., Париж: [сайт]. Париж, 2011. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/48634082.pdf>.

7. Рогов Г. К. Ефективність стимулюючої функції екологічного податку / Г. К. Рогов // Часопис економічних реформ. – 2012. – №4. [Електронний ресурс]. URL: www.nbu.gov.ua

8. Сакаль О.В. Інструменти фінансово-економічного регулювання природокористування в умовах поглиблення інституціональних трансформацій [Електронний ресурс]: URL: www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/157.pdf

9. Салатюк Н. М. Зарубіжний досвід регулювання природокористування та охорони навколишнього середовища [Електронний ресурс]: / Н. М. Салатюк – URL: dspace.nuft.edu.ua

10. Ставка екоподатку за викиди двоокису вуглецю у 2019 році збільшиться у понад 24 рази [Електронний ресурс]: URL: <https://www.medoc.ua/uk/blog/stavka-ekopodatku-za-vikidi-dvookisu-vuglecju-u-2019-roci-zbilshitsja-u-ponad-24-razi>

11. Статистичний щорічник України 2014 [Електронний ресурс]: / Державна служба статистики України / [Електронний ресурс]. – URL: <http://ukrstat.gov.ua>

12. Статистичний щорічник України 2017 [Електронний ресурс]: / Державна служба статистики України / [Електронний ресурс]. – URL: <http://ukrstat.gov.ua>

13. Термін «екологічний податок» [Електронний ресурс]: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/8041>

14. Environmentally related tax revenue [Electronic resource] / OECR.Stat URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ENV_ENVPOLICY

15. Policy Instruments for the Environment November [Electronic resource] 2017 URL: <http://oe.cd/pine>

16. A Framework for Assessing Green Growth Policies [Electronic resource] // OECD Economics Department Working Paper, No. 685 (2010): [сайт]. 2010. URL: <http://temis.documentation.developpement-durable.gouv.fr/docs/Temis/0069/Temis-0069034/19090.pdf>.

17. Steenblik, R. and J.A. Kim (2009), “Facilitating Trade in Selected Climate Change Mitigation Technologies in the Energy Supply, Buildings, and Industry Sectors” [Electronic resource] // OECD Trade and Environment Working Papers, No. 2009-2, OECD: [сайт]. 2009, Paris. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/trade/facilitating-trade-in-selected-climate-change-mitigation-technologies-in-the-energy-supply-buildings-and-industry-sectors_224036730873

18. Nourry, M. (2008) “Measuring sustainable development: Some empirical evidence for France from eight alternative indicators”, *Ecological Economics*, 67 (3): 441-456.

19. Randall, A (2008) “Is Australia on a sustainability path? Interpreting the clues », *The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 52, pp. 77–95

20. Heal, G. (2005) “Intertemporal Welfare Economics and the Environment”, *Handbook of Environmental Economics*, Volume 3. Edited by K-G Mäler and J.R. Vincent, Elsevier, Chapter 21, 1105-1145.

REFERENCES

1. Galushkina T. P. (2011) Formuvannya insty`tutu ekologichny`x podatkov [Formation of the Institute of Environmental Taxes]. *Economic innovators*. – Odesa : Institute of Market Problems and Economic and Environmental Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, №44, pp. 57-65 URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/66973/07-Galushkina.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

2. Yevropejs`ka sy`stema torgivli vy`ky`damy` ta perspekty`vy` vprovadzhennya sy`stemy` torgivli vy`ky`damy` v Ukrayini. Anality`chny`j dokument [European emissions trading system and prospects for implementing the Emissions Trading System in Ukraine. Analytical Paper]. Expert Advisory Center "Legal Analyst" URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/449/files/webetsinukraine2018uialayout.pdf> [in Ukrainian].

3. Zvit pro vy`konannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny` za 2017 rik. Rozdil 1 Doxody` [Report on implementation of the State Budget of Ukraine for 2017. Section 1 Revenues]: URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik> [in Ukrainian].

4. Zvit pro vy`konannya Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny` za 2018 rik. Rozdil 1 Doxody` [Report on implementation of the State Budget of Ukraine for 2017. Section 1 Revenues]: URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini->

za-2018-rik [in Ukrainian].

5. Zvit pro rezul'taty` audy`tu efekty`vnosti vy`konannya povnovazhen` organamy` derzhavnoi vlady` v chasty`ni kontrolyu za povnotoyu i svoyechasnistyu nadxodzhennya ekologichnogo podatku z vy`ky`div u atmosferne povitrya ta sky`div u vodni ob'yekty` [Report on the results of the audit of the effectiveness of the exercise of powers by public authorities in terms of monitoring the completeness and timeliness of the receipt of environmental taxes on emissions into the air and discharges into water bodies]: / Accounting Chamber. Kyiv, 2018. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16756304/Zvit_10-3_2018.pdf?subportal=main [in Ukrainian].

6. Kurs na zelene zrostannya [Course on green growth] // The brochure was prepared for the OECD Council Meeting at the Ministerial level, May 25-26, 2011, Paris. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/48634082.pdf> [in Ukrainian].

7. Rogov G. K. (2012) Efekty`vnist` sty`mulyuyuchoyi funkciyi ekologichnogo podatku [Efficiency of the stimulating function of ecological tax]. Journal of Economic Reforms. №4. URL: www.nbu.gov.ua [in Ukrainian].

8. Sakal` O.V. Instrumenty` finansovo-ekonomichnogo reguluvannya pry`rodokory`stuvannya v umovax pogly`blennya insty`tucional`ny`x transformacij [Instruments of financial and economic regulation of natural resources in conditions of deepening of institutional transformations]: URL: www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/157.pdf [in Ukrainian].

9. Salatyuk N. M. Zarubizhny`j dosvid reguluvannya pry`rodokory`stuvannya ta oxorony` navkoly`shn`ogo seredovy`shha [Foreign experience in the regulation of nature use and environmental protection]: URL: dspace.nuft.edu.ua [in Ukrainian].

10. Stavka ekopodatku za vy`ky`dy` dvooky`su vuglecyu u 2019 roci zbil`shy`t`sya u ponad 24 razy` [The ecological tax rate for carbon dioxide emissions in 2019 will increase by more than 24 times]: URL: <https://www.medoc.ua/uk/blog/stavka-ekopodatku-za-vikidi-dvookisu-vuglecju-u-2019-roci-zbilshitsja-u-ponad-24-razi> [in Ukrainian].

11. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` 2014 [Statistical Yearbook of Ukraine]: / State Statistics Service of Ukraine. – URL: <http://ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

12. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` 2017 [Statistical Yearbook of Ukraine]: / State Statistics Service of Ukraine. – URL: <http://ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

13. Termin «ekologichny`j podatok» [The term "environmental tax"]: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/8041> [in Ukrainian].

14. Environmentally related tax revenue [Electronic resource] / OECR.Stat URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ENV_ENVPOLICY

15. Policy Instruments for the Environment November [Electronic resource] 2017 URL: <http://oe.cd/pine>

16. A Framework for Assessing Green Growth Policies [Electronic resource] // OECD Economics Department Working Paper, No. 685 (2010): [сайт]. 2010. URL: <http://temis.documentation.developpement-durable.gouv.fr/docs/Temis/0069/Temis-0069034/19090.pdf>.

17. Steenblik, R. and J.A. Kim (2009), "Facilitating Trade in Selected Climate Change Mitigation Technologies in the Energy Supply, Buildings, and Industry Sectors" [Electronic resource] // OECD Trade and Environment Working Papers, No. 2009-2, OECD: [сайт]. 2009, Paris. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/trade/facilitating-trade-in-selected-climate-change-mitigation-technologies-in-the-energy-supply-buildings-and-industry-sectors_224036730873

18. Nourry, M. (2008) "Measuring sustainable development: Some empirical evidence for France from eight alternative indicators", Ecological Economics, 67 (3): 441-456.

19. Randall, A (2008) "Is Australia on a sustainability path? Interpreting the clues », The Australian Journal of Agricultural and Resource Economics, 52, pp. 77-95

20. Heal, G. (2005) "Intertemporal Welfare Economics and the Environment", Handbook of Environmental Economics, Volume 3. Edited by K-G Mäler and J.R. Vincent, Elsevier, Chapter 21, 1105-1145.